

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: *The Thousand and One Nights and Orientalism in the Dutch Republic, 1700-1800.*

Auteur: Pouwel van Schooten

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 41.3, pp. 253-255.

© 2019 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

Brexit is uiteraard in al haar complexiteit niet louter tot deze tijd terug te voeren. Van de Wijdeven betoogt dat dit wel belangrijk is om de historie van het Britse rijk te ontrafelen. Verschillende voorbeelden, zoals de inname van Engeland door de Normandische koning Willem de Veroveraar in 1066 en het post-napoleontische tijdperk, laten zien dat de verstrengeling van het vasteland van Europa en de Britse eilanden een geschiedenis is van dalen en pieken.

Hoewel er een berg aan geschiedkundige informatie wordt gegeven, weet Van de Wijdeven voortdurend te boeien. Zijn schrijfstijl is treffend. De indeling van hoofdstukken is overzichtelijk en chronologisch. Juist door de focus te leggen op het grotere verhaal en niet alleen op de recente geschiedenis, wordt het complete verhaal verteld. Het nadeel daarvan is dat soms het geduld van de lezer op de proef wordt gesteld. In de conclusie komt Van de Wijdeven pas met een expliciete uitleg over zijn bevindingen wat betreft het begrijpen van de Brexit: wat voor sommigen misschien te lang op zich laat wachten.

De keuze om eveneens de geschiedenis van de VS in Europese context te bespreken lijkt op het eerste gezicht overbodig te zijn binnen het boek. Juist de VS kunnen gezien worden

als een relatief nieuw ontstane grootmacht. Dit in tegenstelling tot het Verenigd Koninkrijk, waar de geschiedenis zich terugvoert naar meerdere honderden jaren geleden. Toch is de analogie tussen de VS en het Verenigd Koninkrijk zeker relevant. De Brexit laat zien dat de Britten in ieder geval op economisch gebied meer afstand hebben genomen van Europa. De VS staan voor hetzelfde dilemma. Zal de keuze vallen op het opbouwen van een eigen welvaartstaat of zal er toch nog aandacht worden geschonken aan het imperium Europa? De tijd zal leren of de apolaire wereld, zoals Van de Wijdeven het omschrijft, steeds meer gestalte zal krijgen.

Mees Janssen is student Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht en redacteur bij *Skript Historisch Tijdschrift*. Hiervoor heeft hij de opleiding Rechtsgeleerdheid afgerond. Hij volgt binnen de opleiding Geschiedenis het verdieppingspakket Europa: integratie en desintegratie.

ORIËNTAALS HIAAT

Richard van Leeuwen en Arnoud Vrolijk, *The Thousand and One Nights and Orientalism in the Dutch Republic, 1700-1800*. Antoine Galland, *Ghisbert Cuper and Gilbert de Flines*, Amsterdam Univer-

sity Press, 2019; ISBN 978 94 6298 879 8; hardcover; 172 pagina's; € 34,95.

Sinds de verschijning van Edward Saïds *Orientalism* in 1978 is er overweldigend veel wetenschappelijke aandacht geweest voor literair oriëntalisme. Toch loopt onderzoek naar de Nederlandse variant, zeker voor de achttiende eeuw, nog steeds enigszins achter op Frankrijk en Groot-Brittannië. De enige studie naar de achttiende-eeuwse Nederlandse blik op het Oosten blijft Christien Dohmens *In de schaduw van Scheherazade* uit 2000. Hoog tijd om deze lacune te vullen, volgens Richard van Leeuwen en Arnoud Vrolijk. Met de eerste Europese vertaling van *Duizend-en-een-nacht* (1704-1717) door de Fransman Antoine Galland en de daaropvolgende Nederlandse uitgaves als startpunt, bespreken de auteurs de Nederlandse receptie van dit Oriëntaalse meesterwerk en de achttiende-eeuwse Europese oriëntaalse rage. Beiden zijn experts in (de geschiedenis van) het Midden Oosten en Arabische literatuur en hebben een groot aantal publicaties over de Arabische wereld op hun naam staan. Deze diepgaande kennis uit zich helaas niet altijd even goed in dit boek.

Van Leeuwen en Vrolijk geven een adequaat overzicht van het achttiende-eeuwse Europese oriëntalisme en hoe

de verschillende vertalingen van *Duizend-en-een-nacht* de Franse en Nederlandse aandacht voor de Oriënt aanwakkerden. Zo hebben de auteurs zichtbaar plezier als ze wisselen tussen oriëntaals-geïnspireerde didactische kinderliteratuur en frivole oosters-getinte pornografie. Vooral prijzenswaardig is hoe Van Leeuwen en Vrolijk de Nederlandse publicatiegeschiedenis van de Franse en Nederlandse edities van *Duizend-en-een-nacht*, die zijn gedrukt in de Republiek, meticuleus uiteenzetten. Deze lijst is overzichtelijk samengevat in één van de vier uitvoerige bijlagen. Voor de beginnende historicus is dit boek een perfecte introductie in vroegmodern oriëntalisme, *Duizend-en-een-nacht* en receptiegeschiedenis. Van Leeuwen en Vrolijk beschrijven op een levendige manier wie de vertalers en lezers waren, en waarom Europeanen verzot waren op de verhalen van Scheherazade.

Deze publicatie- en cultuurgeschiedenis wordt rijkelijk geïllustreerd met schilderijen, gravures, tekeningen en foto's (69 afbeeldingen). Enerzijds geven deze illustraties een andere dimensie weer van de Europese oriëntaalse obsessie. Zo laten de gravures van David Coster, die in de eerste Nederlandse vertalingen van *Duizend-en-een-nacht* verschenen, zien hoe de lezers zich deze fabelachtige verhalen voorstelden.

Anderzijds werkt het overvloedige aantal afbeeldingen ook in het nadeel en voegt het slechts zelden iets toe aan het algehele betoog. Is het bijvoorbeeld nodig om 'Portret van een lid van de familie Van der Mersch' toe te voegen, alleen omdat deze familie toevallig vrienden was met de familie van Gilbert de Flines, de eerste Nederlandse vertaler van *Duizenden-een-nacht*? Bovendien schieten de analyses bij de illustraties die er wel toe doen vaak tekort. De auteurs stippen bijvoorbeeld aan dat Costers gravures een soort mengeling zijn van oosterse en westerse elementen: sultans met tulbanden in barokke en classicistische vertrekken. Een verklaring voor deze melange van exotisme en herkenbaarheid blijven de auteurs schuldig.

Voorals teleurstellend is het gebrek aan een taalkundig perspectief. Receptiehistorici Laszlo Kontler en Fania Oz-Salzberger toonden eerder aan dat door de handeling van het vertalen de betekenis en uiteindelijk de ontvangst van belangrijke verlichtingswerken compleet verschilden per land. Zo gebruikte de Duitse vertaler van de Schotse Adam Ferguson *bürger* voor het Engelse *citizen*, waardoor de klassiek gestoelde politieke betekenis van Ferguson anders werd opgevat door zijn Duitse lezers. De lezer kan alleen maar gissen naar de taalkundige

veranderingen die ontstaan in het vertalen van het Arabisch, via Frans, naar het Nederlands, waar er zelfs wordt overgegaan naar een totaal ander schrift. Een verrassend hiaat, aangezien beide auteurs vertaalervaring hebben.

Dit gebrek aan diepgaande analyse loopt door het hele boek. Menigmaal stippen Van Leeuwen en Vrolijk intrigerende feiten aan, onderbouwd door een groot aantal primaire bronnen, kleurrijke afbeeldingen en een scala aan secundaire literatuur (zonder Said trouwens, mysterieus afwezig in dit boek). Vervolgens weiden ze hier nauwelijks over uit. Dit is de belangrijkste reden waarom *The Thousand and One Night and Orientalism in the Dutch Republic* tekortschiet en de lacune niet vult. Die taak is aan andere historici. Dit werk is wel een nuttige toevoeging voor de literatuurlijst van dat toekomstige onderzoek, want de bijlagen zijn van onschatbare waarde.

Pouwel van Schooten volgt de onderzoeksmaster Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en is hoofdredacteur van *Skript Historisch Tijdschrift*.

DE COMMODIFICATIE VAN HET DIERENRIJK

Nathaniel Wolloch, *The Enlightenment's Animals. Changing Conceptions of Animals in the Long*